

สรุปการศึกษาดูงาน “อนามัยแม่และเด็ก”
ณ.มหานครเทียนจิน สาธารณรัฐประชาชนจีน
ระหว่างวันที่ 20 - 24 มิถุนายน 2557

จากการที่แพทย์และนักวิชาการสาธารณสุขจากศูนย์อนามัยที่ 1,3,6,7,12 หน่วยงานละ 1 คน ได้ไปศึกษาดูงานอนามัยแม่และเด็ก ที่มหานครเทียนจิน โดยได้ไปศึกษาดูงาน 2 แห่ง คือ ที่โรงเรียนอนุบาล **Tianjin Health Bureau kindergarten** และ ศูนย์อนามัยแม่และเด็ก (Tianjin Women and Children’s Health Center) ซึ่งพอสรุปรายละเอียด ดังต่อไปนี้

โรงเรียนอนุบาล Tianjin Health Bureau Kindergarten เป็นโรงเรียนของรัฐบาล **ในสังกัด Tianjin Health Bureau kindergarten** ก่อตั้งมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1952 หรือประมาณ 61 ปีมาแล้ว อยู่ในความรับผิดชอบของศูนย์อนามัยแม่และเด็กเทียนจิน มี 2 สาขา สาขาแห่งนี้เป็นสาขาที่ 1 มีพื้นที่ประมาณ 3,479.96 ตารางเมตร

ข้อมูลทั่วไป : โรงเรียนอนุบาลแห่งนี้ รับดูแลเด็กตั้งแต่อายุ 2-6 ปี เด็กทั้งหมด 450 คน มีบุคลากรจำนวนทั้งสิ้น 70 คน ห้องเรียน 14 ห้อง คุณครูและผู้ดูแลเด็ก ประจำห้องเรียนละ 3 คน (เป็นครู 2 คนและผู้ช่วยครู 1 คน) มีแพทย์ประจำปฏิบัติงานที่โรงเรียน 4 คน ในจำนวนนี้ 1 คน เป็นแพทย์ที่รับผิดชอบเฉพาะด้านโภชนาการ ให้บริการในวันราชการ จันทร์ – ศุกร์ เวลา 07.00 – 18.00 น.

จุดเด่นของการจัดบริการในโรงเรียนอนุบาลฯ มีหลายประเด็นดังต่อไปนี้

1. จัดสภาพแวดล้อมที่เน้นความปลอดภัยมีพื้นโดยรอบโรงเรียนบุด้วยยางพาราสังเคราะห์ ป้องกันอันตรายจากการเล่น หรือจากอุบัติเหตุของเด็ก อุปกรณ์สวยงามทั้งตู้ เตียง หอน้ำ ใช้สีสันลักษณะสะอาดอบอุ่น (Clean Warm Living), จัดห้องเรียนให้มีความเป็นสัดส่วนสวยงาม, มีชุดรักษาความปลอดภัย ดูแลความปลอดภัยเด็กอย่างเข้มงวด
2. ให้ความสำคัญกับการจัดอาหารที่ถูกต้องตามหลักโภชนาการ สะอาด, อร่อย, ปลอดภัย และครบ 3 มื้อ โดยโรงเรียนอนุบาลแห่งนี้ มีแพทย์เฉพาะทางด้านโภชนาการดูแลด้านการจัดอาหารสำหรับเด็ก และจัดอาหารให้เด็กครบทั้ง 3 มื้อ มีวัสดุอุปกรณ์ที่สะอาด, ฝีกอบรมผู้ประกอบอาหารและมีการประเมินคุณภาพ สามารถให้ผู้ปกครองได้เยี่ยมชม **และแสดงเมนูอาหารของนักเรียนล่วงหน้าในแต่ละสัปดาห์**
3. ตรวจสอบสุขภาพเด็กทุกคนในตอนเช้าทุกวัน โดยแพทย์ก่อนเข้าโรงเรียน (ตรวจผิวหนัง มือ-เท้า/ตรวจแผลในปาก และวัดไข้เด็ก) เมื่อพบเด็กมีปัญหาสุขภาพที่อาจมีผลต่อการเรียน และติดต่อกับเด็กคนอื่น แพทย์พิจารณาแจ้งให้ผู้ปกครองนำเด็กกลับบ้าน, ตรวจสอบสุขภาพช่องปาก สามารถลดปัญหาเรื่องฟันผุได้ (61.5% เหลือ 26.2%)
4. มีบริการตรวจสุขภาพสายตาเด็กทุก 3 เดือน เมื่อพบว่าเด็กมีปัญหา สายตาสั้น สายตาเหล่ หรือผิดปกติใด แพทย์ประจำที่นี่ จะเป็นผู้พิจารณาให้การแก้ไขเบื้องต้นโดยใช้เครื่องมือ Flicker Sight Enhancing instrument เป็นเครื่องช่วยออกกำลังกายสายตา ซึ่งได้กำหนดเป็นโปรแกรมบำบัดวันละ 15 นาที ประมาณ 5-10 วัน ถ้าประเมินผลแล้วไม่ดีขึ้น แพทย์จะพิจารณาส่งต่อไปพบแพทย์เฉพาะทางเพื่อดูแลรักษาในระดับที่สูงขึ้นต่อไป

5. มีอุปกรณ์และกิจกรรมการส่งเสริมพัฒนาการที่เน้นการประดิษฐ์จากกระดาษ และทำขึ้นเองโดยคุณครูและเด็ก เช่น กิจกรรมการตกปลา เอาดินสอ/แท่งไม้ใส่ลงขวดปากแคบ เน้นกิจกรรมการเล่นและดนตรีเป็นหลักในการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก
6. การสอนให้เด็กมีความรู้เกี่ยวกับสุขภาพแบบองค์รวม (Health education) ได้แก่ ด้านการดูแลสุขภาพประจำวัน (แปรงฟัน, ล้างมือ, การใช้เสื้อผ้า) ด้านสังคม (การแสดง, การท่องเที่ยว, จิตอาสา, การสร้างจิตสำนึกการบริจาคสิ่งของ) ด้านออกกำลังกายหรือกิจกรรมเล่นนอกระบบที่เป็นกลุ่ม (เล่นว้าว, กิจกรรมกลุ่มต่างๆ) ด้าน Happy Game เพื่อการพัฒนาการ, ด้านการแสดงออก (ในช่วงงานเทศกาลต่างๆ)
7. ด้านการพัฒนาครูต้องทำการวิจัย ใช้วิธีการสอนแบบ Color full teaching
8. การชี้แนะผู้ปกครองด้านสุขภาพ (Parent Advocacy) เช่น เรื่องการดูแลน้ำหนัก, ความสูง, สุขภาพอื่นๆ
9. มีแผนงานดูแลสุขภาพเด็กนักเรียน ได้แก่ การสร้างสุขนิสัย (Health Habits) เรื่องแปรงฟัน, ล้างมือ) มาตรการจัดการความสูงที่ไม่สมส่วน มาตรการแก้ไขปัญหาเด็กอ้วน

ศูนย์อนามัยแม่และเด็ก (Tianjin Women and Children's Health Center) : เป็นศูนย์ใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขมหานครเทียนจิน (Tianjin Public Health bureau) มีบุคลากร 150 คน เป็นแพทย์ระดับต่างๆ 70 คน ให้บริการอนามัยแม่และเด็ก ตั้งแต่ก่อนตั้งครรภ์ ขณะตั้งครรภ์ และระยะหลังคลอด (ไม่มีบริการทำคลอด) เน้นบริการตรวจการคัดกรอง (Screening) ให้การดูแลรักษาเบื้องต้น และพิจารณาส่งต่อรักษาในโรงพยาบาลเฉพาะทาง มีหน่วยบริการระดับพื้นที่ที่ทำงานเชื่อมโยงกันทั้งหมด 16 เมือง (District Health center) มีผู้รับบริการประมาณ 468,000 คน/ปี

บทบาทหน้าที่

1. Facility : ดูแลเรื่องมาตรฐาน ฝึกอบรม-พัฒนาบุคลากร บริหารและควบคุมคุณภาพบริการ
2. ประชาชน : จัดระบบบริการ เฝ้าระวังสภาวะสุขภาพ สำรวจและวิจัย รวมถึงการสอนสุขศึกษา

จุดเด่นของการจัดบริการในศูนย์อนามัยแม่และเด็กฯ มีหลายประเด็นดังต่อไปนี้

1. การจัดการบริการเน้นการตรวจคัดกรองในคู่สมรส (ก่อนการตั้งครรภ์) ระยะตั้งครรภ์ ระยะหลังคลอด และเด็กเล็ก การให้การปรึกษา/ดูแลเบื้องต้น และการส่งต่อรักษาในระดับทุติยภูมิหรือตติยภูมิ
 - ระยะก่อนการตั้งครรภ์ การคัดกรองประกอบด้วย HBV , Syphilis การให้ยาโพลีค
 - ระยะตั้งครรภ์ การคัดกรองประกอบด้วย การตรวจโครโมโซม, NTD (Neural Tube defect) ธีรรอยด์ Syphilis เบาหวาน และมีแนวทางการดูแลน้ำหนักของสตรีตั้งครรภ์ (Maternal weight gain guide)
 - ระยะหลังคลอด (แม่และลูก) การคัดกรองประกอบด้วย Hypothyroidism & PKU , Cataract, Hearing disorder , Congenital heart disease, Cataract, DDH (Developmental dislocation of the hip)
2. แบ่ง Node การจัดการบริการเพื่อรองรับผู้รับบริการที่มีความเสี่ยงสูง, ภาวะฉุกเฉิน เพื่อรับ-ส่งต่อตามพื้นที่ (Area)

3. มีกฎหมายที่เอื้อต่อการให้กลุ่มเป้าหมายได้รับบริการครบถ้วนตามมาตรฐาน เช่น หญิงตั้งครรภ์ต้องไปรับบริการฝากครรภ์ก่อน 3 เดือน เด็กที่คลอดจึงจะได้การรับรองให้เข้าชื่อในทะเบียนบ้านได้ และได้รับสิทธิต่างๆในการให้บริการหลังคลอดแก่ทารก เช่น การได้รับวัคซีนฟรี การตรวจสุขภาพฟรี

4. หญิงตั้งครรภ์จะฝากครรภ์ที่ศูนย์อนามัยแม่และเด็ก หรือ พื้นที่ 16 พื้นที่ จนถึงอายุครรภ์ 32 สัปดาห์ หลังจากนั้นหญิงตั้งครรภ์จะต้องไปฝากครรภ์ต่อที่โรงพยาบาลที่จะไปรับบริการคลอด (เป็นโรงพยาบาลที่รับทำคลอดเฉพาะ) จนกระทั่งคลอดเสร็จ แล้วจำหน่ายกลับบ้าน จนกระทั่งหลังคลอดประมาณ 6 สัปดาห์ จึงจะกลับมาที่ศูนย์ฯเพื่อรับบริการตรวจสุขภาพทั้งแม่และเด็ก

5. เด็กทุกคนจะต้องได้รับการตรวจสุขภาพที่ศูนย์ เพื่อจะได้รับรองผลการตรวจ (Certificated) นำไปประกอบการสมัครเข้าโรงเรียนอนุบาล โดยผู้ปกครองต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายเองทั้งหมด

6. การบริหารจัดการข้อมูลเพื่อลดปัญหาสุขภาพมีระบบฐานข้อมูลเดียวกัน ที่เชื่อมโยงระหว่างศูนย์นี้กับอีก 16 ศูนย์ ระดับพื้นที่ เจ้าหน้าที่ระดับสูงของศูนย์แห่งนี้ สามารถใช้สิทธิเข้าถึงข้อมูลเพื่อติดตามและควบคุมกำกับผลการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ

7. มีคลินิกส่งเสริมสุขภาพที่หลากหลาย ได้แก่ ชั้น 1 มีห้องทำ EKG, ห้องฟื้นฟูพัฒนาการเด็ก ชั้น 2 แผนกดูแลเด็ก คัดกรอง congenital heart disease ด้วยอัลตราซาวด์, ห้องตรวจช่องปาก, ตรวจแลป ชั้น 3 ศูนย์พัฒนาการเด็ก ห้องกิจกรรมบำบัดสำหรับเด็ก ชั้น 4 แผนกดูแลสุขภาพสตรี ห้องตรวจคัดกรองเบาหวานในสตรีตั้งครรภ์ ห้องตรวจเต้านม ห้องตรวจอัลตราซาวด์ ห้องแลป ชั้น 5 แผนกดูแลดวงตา หู คอ จมูก ผิวหนัง, สวนเด็กเล่น

8. การดูแลสุขภาพเด็ก มีการพยากรณ์ความเสี่ยงของเด็ก จากการเอ็กซเรย์มือแล้วนำไปคำนวณด้วยคอมพิวเตอร์, มี Nutrition Clinic, Endocrine Clinic Psychological Clinic Organic disease Clinic (ตรวจรักษาโรคและฟื้นฟูเด็กที่ป่วยและพิการ), การตรวจสุขภาพทั่วไปเป็นแพคเกจ 5 เซต ให้ผู้ปกครองเลือกได้ตามความเหมาะสม

9. มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เน้นการบูรณาการความรู้ทางการแพทย์ด้านการป้องกัน, ตรวจรักษา และการพัฒนาการเจริญเติบโตไปพร้อมกัน และมีการเพิ่มพูนทักษะความรู้ให้แก่ผู้ปกครอง โดยมี Course การเรียนได้แก่ กิจกรรมบำบัดระหว่างเด็กและผู้ปกครอง (เด็กอายุ 3 – 3½ ปี) การอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับเด็กสำหรับ VIP จะได้รับการดูแลสำหรับแพทย์เฉพาะทางแบบ 1 ต่อ 1 มีโรงเรียนผู้ปกครอง มีระดับธรรมดาและระดับพิเศษ

สิ่งที่จะนำไปปรับใช้ต่อในงานที่รับผิดชอบ

1. นำแนวทางการคัดกรองที่หลากหลาย มาให้บริการมารดาและเด็กทั้งก่อน ขณะตั้งครรภ์และหลังคลอดให้ครบวงจร เน้นการจัดบริการฝากครรภ์ การตรวจประเมินพัฒนาการเด็กที่ครบถ้วน และจัดหลักสูตรการสอนพ่อแม่ปู่ย่าตายาย เพื่อให้มีความรู้ทักษะ เน้นการเสริมแรงและการเลี้ยงลูกให้มีคุณภาพและปรับพฤติกรรมลูกให้ถูกต้องเหมาะสม
2. นำหลักการจัดทำของเล่นและเทคนิคการสอน ที่เริ่มต้นจากการเสริมสร้างพลัง และแรงจูงใจ ก่อนที่จะสอนในเนื้อหา เพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ไปใช้ในศูนย์เด็กเล็กสาธิตของศูนย์อนามัย
3. ศูนย์เด็กเล็กของศูนย์อนามัย กรมอนามัย จัดให้มี
 - 3.1 มีการตรวจคัดกรองสายตาผิดปกติ และให้มีการ exercise สายตาโดยใช้เครื่องมือ Flicker sight enhancing instrument
 - 3.2 มีการตรวจสุขภาพเด็กและได้รับใบรับรองสุขภาพก่อนเข้าศูนย์เด็กเล็ก

- 3.3 ควรมีผู้ดูแลโภชนาการโดยเฉพาะ มีการควบคุมคุณภาพอาหาร โดยผู้ปกครอง
4. นำแนวทางการฝากครรภ์ จนถึงอายุครรภ์ 32 สัปดาห์ และการไปฝากครรภ์ต่อ ตั้งแต่อายุครรภ์ 32 สัปดาห์ขึ้นไป ที่โรงพยาบาลที่จะรับทำคลอดต่อเนื่อง เพื่อสร้างความเชี่ยวชาญและทักษะการทำคลอดเฉพาะในโรงพยาบาลเป็นแห่ง ๆ
 5. ผลักดันให้มีกฎหมายหรือมาตรการที่ต้องให้สตรีที่ตั้งครรภ์มาฝากครรภ์ก่อนอายุครรภ์ 3 เดือน

รายชื่อผู้ศึกษาดูงาน

1. นพ. จิรัตน์	ตั้งรัฐตวงศ์	ศูนย์อนามัยที่ 1 กรุงเทพมหานคร
2. นพ. เรืองกิตต์	ศิริกาญจนกุล	ศูนย์อนามัยที่ 6 ขอนแก่น
3. นพ. ประวิทย์	ชัยกองเกียรติ	ศูนย์อนามัยที่ 12 ยะลา
4. นางรัตนา	เพชรพรรณ	ศูนย์อนามัยที่ 3 ชลบุรี
5. นางมลลื	แสนใจ	ศูนย์อนามัยที่ 7 อุบลราชธานี